et tredje led. Det første forhold kalder Hjelmslev selektion, det andet solidaritet og det tredje kombination. Se nærmere Hjelmslev. Omkring sprogteoriens grundlæggelse 1943.

Ved analysen når vi fra de største enheder, fx. kapitler, paragraffer i en bog, altsammen enheder der er knyttet sammen ved kombination, ned til enheder hvor selektionen træder frem (ved de såkaldte led- eller bisætningers forhold) og enheder hvor vi træffer en solidaritet som hovedhjørnesten (sætningerne). I kæden *forfatteren har udgivet en ny bog* er størrelserne *forfatteren har* solidariske, dvs. de er lige nødvendige for at vi overhovedet ved sprogets hjælp kan udtrykke os på den givne måde; det angår altså sprogets mekanik og har intet som helst at gøre med om man i sprogets usus kan nøjes med dette eller må have mere med for at få sagt det man ønsker eller for at tilfredsstille fraseologiens krav. Resten af sætningen *udgivet en ny bog* forudsætter den nævnte solidaritet, som man kunne kalde sætningssolidariteten, og indenfor denne rest kan vi gå videre med opdelingen efter selektionsprincippet.

Jeg skal ikke gå videre ind på dette men blot gøre opmærksom på at ved en sådan analyse bliver vi fri for alle besværlighederne med subjekt som led i analysen.

I sætninger som *det sner kraftigt, der råbes og skriges i skolegården* har vi sætningssolidariteterne *det sner* og *der råbes og skriges* der fra dette synspunkt, altså ved analysen, ikke er forskellige fra *forfatteren har* ovenfor. Ved analysen af solidariteten i de to og kun to led den består af (i *der råbes og skriges* er der kun to led men det sidste rummer en kombination) kommer altså *forfatteren, det* og *der* til at stå sammen.

Det er først når vi er nået til bunds med analysen, ned til de mindste sproglige enheder, vokaler og konsonanter (hvoraf de sidste (i dansk) forudsætter de første og ikke omvendt), at vi kan gå over til den anden procedure, beskrivelsen og grupperingen af de ved analysen fundne størrelser. Og da størrelserne jo er fastlagt ved analysen efter det ensartede princip, så er der ved beskrivelsen frit slag: det gælder om at få fat i så mange træk og kendemærker af sproglig art som muligt og en skønsom gruppering efter disse kendemærker. Fra arbejdet med en given sprogtekst ved analysen, er vi nu kommen over i beskrivelsen af sprogsystemet, og først her viser sig forskelle mellem *forfatteren, det* og *der* som inventar betragtet. Om der ved grupperingen af leddene i en sætning bliver brug for en term *subjekt* med nøje fastlagt betydning, kan jeg ikke afgøre, men det vigtigste for mig er at slå fast at ved en analyse efter de ovenfor skitserede linjer er der ingen brug for den.

Aage Hansen.

ANSELMUS OG LICENTIATEN

I sin bog om Poul Møller omtaler Vilh. Andersen to af digterens bekendte, der hver på sin vis har stået model til hans berømte licentiat. »Den lange Erichsen« fra Taasinge skal have givet den ydre fremtoning, og en

spekulativ filosof ved navn August Krejdal nogle af de indre egenskaber. Men for Vilhelm Andersen er hovedsagen at vise ligheden mellem licentiaten og Poul Møller selv.

Noget bestemt litterært forbillede nævner Vilhelm Andersen ikke, men han giver licentiaten en litterær baggrund, idet han siger, at han lider af den samme sygdom som Roquairol – et psykisk utyske i Jean Pauls roman Titan – nemlig den romantiske selvbeskuelse og selvfordobling, der især er karakteristisk for mange af Hoffmanns figurer.

Hoffmann optog Poul Møller og hans kreds stærkt i årene umiddelbart før Kinarejsen, hvilket blandt andet fremgår af en anekdote, som Thiele fortæller i Af mit Livs Årbøger.

Engang i året 1818 havde Thiele fået fat i Hoffmanns Elixiere des Teufels og tilbragte en søndag formiddag med at læse i denne romantiske gyser. Så gik han sig en tur og lod bogen ligge på bordet. Da han kom hjem igen for at læse videre, så han, at Poul Møller havde været der og havde taget bogen med sig. Thiele ærgrede sig og gik tidligt i seng. Midt om natten kimede portklokken og vækkede alle husets beboere. Det var Poul Møller, der kom for at få anden del af romanen. Men nu var Thiele blevet vred, og Poul Møller måtte gå uden bogen, hvad han var meget fornærmet over.

Det er altså vidnefast, at Poul Møller har læst i hvert fald første del af Elixiere des Teufels. Det kan også bevises, at han har kendt Hoffmanns eventyr Klein Zaches, som han omtaler i en af sine strøtanker på en sådan måde, at man kan se, at han har læst den. Derimod er der ikke noget sikkert bevis for, at han har læst Hoffmanns novelle Der goldene Topf fra 1814; men jeg mener at kunne sandsynliggøre det og påvise muligheden af, at vi her har et litterært forbillede for licentiaten i bogens hovedperson, studenten Anselmus. Ikke sådan at forstå, at de to figurer dækker hinanden, men blot sådan, at de har så mange lighedspunkter, at en – Poul Møller sikkert ubevidst – påvirkning har fundet sted.

Nu skal det straks siges, at Anselmus, i modsætning til den stakkels forkrøblede licentiat, er en smuk, ung mand, som både filistrenes døtre og de eventyrvæsner, han bliver optaget iblandt, ser meget mildt til.

Selv føler han sig ligesom licentiaten og hans alter ego, Den gamle Pedant fra Scener i Rosenborg Have, draget mod det smukke køn, men han savner – som de to ældre akademikere – det fornødne mod til at nærme sig de attråede væsner.

Dette skyldes blandt andet, at han – som de og Poul Møller selv – har så svært ved at holde sin garderobe i orden. Når Anselmus et sted siger: Ziehe ich wohl je einen neuen Rock an, ohne gleich das erstemal einen Talgfleck hineinzubringen, oder mir an einem übel eingeschlagenen Nagel ein verwünschtes Loch hineinzureissen, må man uvilkårlig tænke på de kvaler, den stakkels licentiat har med sine klæder; en talgplet på kjolen var jo netop en af de uovervindelige vanskeligheder, der gjorde, at han aldrig kom fra Møllekroen til Ravnshøj, og derved gik glip af et levebrød. Og minder det ikke om Den gamle Pedant, der vist ikke er så gammel,

som han gør sig til, når han klager over umuligheden af at kappes med Kavalergangens unge lapse i elegance: »Jeg koster udi Kjoler mange Penge, / Men en er mig for kort og en for lang, / Og alle om min lærde Krop de hænge / Som Fugleskræmmen paa en Humlestang. – Og disse Nankins Bukser var saa nette, / For fjorten Dage siden splinterny, / Men nu tilredte fælt af Blæk og Plette! / Er det et Under, man er folkesky?« – Nej, det er klart, at når man ser sådan ud i tøjet, tør man ikke nærme sig »de velsignede hvidklædte Skønne«, men må nøjes med at stå i en skammekrog bag en busk og beundre dem på afstand.

Men student Anselmus er ligeså forsagt over for de unge piger. På Kristi himmelfartsdag er han på vej til et traktørsted uden for Dresden for at fejre dagen ved et krus øl. Det er hans plan at sætte sig ved et bord nær ved en flok kønne, unge damer, og så håber han, hvis en af dem skulle spørge, hvad klokken er, eller hvad det er for et stykke, orkesteret spiller, at få mod til at springe op og besvare spørgsmålet uden at vælte sit glas eller snuble over bænken. Også han står trods sin ungdom og skønhed »som fej tilbeder« og »leger skjul iblandt de glade«. Får Anselmus endelig mod til at byde en ung pige armen for at følge hende hjem, træder han naturligvis i den eneste klat skidt, der findes på gaden, og smudser hendes lyse kjole til. Kysser han hende til afsked på hånden, træder han hende samtidig over tæerne, ligesom licentiaten indgyder hundehvalpen Karo rædsel og skræk ved altid af vanvare at træde den over poterne med sine elefantfødder.

Licentiaten tænker på at skrive en afhandling, der skal hedde: Betragtninger over en sørgelig Skilsmisse mellem Sjæl og Legeme, fordi han har gjort den erfaring, »at Skaberen har nægtet visse Folk ethvert Anlæg til at virke paa Materien«. En sådan afhandling havde Anselmus også kunnet skrive på grundlag af sine erfaringer. Han er født til ulykke, mener han. Det er aldrig ham, der finder mandelen i julegrøden; spiller han effen eller ueffen, vælger han altid forkert. Taber han sin mellemmad, falder den altid med smørsiden nedad. Det får nu endda være; men han hilser aldrig på en hofråd eller en dame uden at tabe sin hat eller at snuble over sine egne ben. Det er ham umuligt at møde præcist. Han kan gå hjemmefra i god tid, han kan stå med hånden på dørgrebet for at være parat til at træde ind på klokkeslet; men der kommer alligevel altid noget i vejen, så han ikke når frem i rette tid. Hans kejtethed i forbindelse med et toilettespørgsmål hindrer ham på drastisk vis i at få en stilling, han søger, ligesom licentiaten takket være et lignende uheld går glip af stillingen som huslæge.

De har altså begge samme vanskelighed ved at overvinde den gnidningsmodstand, som dagliglivets små fataliteter frembyder. Men Anselmus er lykkeligere end licentiaten. Efter mange prøvelser løftes han op over filisterverdenen, hvor han gør en så dårlig figur, til en højere poesiens verden. Licentiatens fremtid kender vi jo desværre ikke; men for ham synes der ikke at være noget håb om, at han nogen sinde kan udfries af det net, hvori hans livsudygtighed og hans sygelige hang til refleksion har indspundet ham.

Der findes en situation i Anselmus' liv, der ved sin lighed med en til-

svarende i den krøllede Fritz' brogede tilværelse synes at støtte min formodning om, at Poul Møller har lånt lidt hos Hoffmann.

Efter en mislykket dag sætter Anselmus sig under en hyldebusk ved Elben og tænder sin pibe. Her modtager han en åbenbaring fra en anden verden, den eventyrverden, der hos Hoffmann altid ligger bag ved eller er blandet ind i den verden, det nøgterne øje ser. Åbenbaringen skal ikke beskrives nærmere, men pludselig stirrer han ind i et par herlige, dunkelblå øjne, der ser på ham med usigelig længsel, »så at en ukendt følelse af den højeste salighed og den dybeste smerte er ved at sprænge hans bryst«. Med andre ord, Anselmus bliver forelsket i et mystisk væsen, der holder til i hyldetræet. Hun forsvinder med solens sidste stråle, mens Anselmus klamrer sig til træet og bønfalder hende om atter at vise sig for ham. Herunder overraskes han af en familie, der har været på skovtur. Familiefaderen, der tror, at Anselmus er en teologisk kandidat, der har drukket sig fuld i anledning af Kristi himmelfartsdagen, giver ham en faderlig formaning.

Således bryder hverdagens platte prosa forstyrrende ind i poesien.

En lignende oplevelse har den krøllede Frits. Han har med sit letfængelige hjerte forelsket sig i frøken Sophie fra Ravnshøj. Efter deres første, korte møde lægger han sig i græsset og gentager sin samtale med hende, og for ret at indprente sig den søger han at efterligne Sophies stemme. Heri bliver han afbrudt af den djærve forpagter, der spørger ham, om han har mavekneb, siden han ligger og piber som en mus i barselsnød. Situationsligheden er umiskendelig.

Flere lighedspunkter mellem En dansk Students Eventyr og Der goldene Topf er der vistnok ikke, og det kan vel være tvivlsomt, om Poul Møller ville anerkende nogen gæld til Hoffmann på ovennævnte grundlag, men den opmærksomme læser af de to værker, der her har været omtalt, vil næppe helt frikende ham, uden forøvrigt at sætte ham mindre højt af den grund.

Louis Pedersen.

ANMELDELSER

Studies in Folklore, ed. by W. Edson Richmond in honor of Distinguished Service Professor Stith Thompson. Indiana University Press, Bloomington 1957. XVI + 272 s., ill. 5,00 dollars.

Den nylig afgåede Indiana-professor Stith Thompsons navn vil leve meget længe, knyttet som det er ikke blot til hans eget mægtige Motif-Index of Folk Literature, hvis 2. udgave fornylig er ført smukt igennem af et dansk forlag, men også til hans reviderede udgave af Antti Aarnes Types of the Folktale, der jo gerne citeres med forff.s navne plus nummer. Intet er da naturligere, end at hans efterfølger i Bloomington har stået for et festskrift med alsidige bidrag fra mange lande til folkemindeforskningens forskellige grene, deres historie, teori og praxis. De nordiske landes smukke forskningstraditioner indenfor folkloren gør, at Skandinavien er en af de dele af verden, til hvilke Stith Thompson har haft særlig mange relationer, og vi